

**К**ультурно-освітницька організація «Просвіта», започаткувавши свою діяльність 1868 року у Львові, проросла затим надзвичайно хорошими врунами в сотнях великих і малих українських сіл. Не стали винятком у цьому відношенні і наші Липки.

Сільські старожили розповідають, що впродовж 20-х років активісти місцевого відділення товариства переобладнали колишню колективну комору, де липківчани зберігали посівне насіння, у читальню з великим залом для вистав. Відтак сюди не криючись, а часом і потайки надходила українська література, що розповсюджувалась поміж надійного молоддю і людьми середнього віку. Тут же просвітяни репетували, інсценізували п'єси та давали концерти молодіжного сільського хору.

Липківським відділенням «Просвіти» опікувався Великомежиріцький просвітницький центр. Він же надавав допомогу і скеровував його роботу.

Безпосередніми керівниками і координаторами культурно-освітницької діяльності в селі були вчитель Липківської початкової школи Пилип Лащук та місцевий дяк. Перший родом з Липок, свого часу закінчив тамтешню двокласну школу, пройшов навчальний курс у Кременці, напередодні Першої світової війни здобув диплом вчительської школи Почаївської лаври. Очолюючи у 20-ті роки відділення

«Просвіти» та працюючи вчителем Липківської початкової школи, керував сільським хором, залучав молодих людей до церковного співу, особисто розповсюджував передову українську літературу, що виходила у Львові. Серед тогочасних читачів просвітницьких книг своєю активністю виділялися Іван Борболя,

онувавши на кошти Шептицького в Унівському монастирі, що під Перемишлем.

На початку 30-х років польські державні структури розгорнули широкий наступ на «Просвіту». В цих умовах багато її первинних організацій припинили свою діяльність і саморозпустилися. Але були й такі, що не зліквідувалися, а

влади, вони в приміщенні липківської «Просвіти» проводили репетиції церковного хору, куди залучались учасники колишнього сільського хору. В окремі дні тут розучувались українські народні пісні. Відтак церковний хор Липок в середині 30-х років набув слави одного з кращих колективів духовного співу на

копуда, Олексія Борболя, Андрія Наумчука, трьох братів Невірковців та інших молодих людей.

Не припинилися переслідування просвітян і після встановлення Радянської влади. Правда, при цьому каральні органи діяли конкретніше і жорсткіше: нависли ярлик націоналіста, вони відразу ж за-

ні та переходили аж до початку війни.

Тривожним для колишніх просвітян видався і 1940 рік. Взимку енкаведисти депортували дружину Романа Бакиновського Марію, батьків і братів Якова Невірковця та сім'ю Сергія Сорокопуда у складі його дружини Олександри і дочки Валентини. Серйозна загроза нависла над місцевим священиком Миколою Бичківським, якого звинуватили в націоналізмі. Однак війна, що невдовзі вибухнула, врятувала його від репресій. Щоправда, усього на кілька років. Бо в травні 1946-го військової трибунал звинуватив отця Миколу в керівництві організацією «Рідна хата», що діяла в Липках наприкінці 30-х років і була правонаступницею місцевого відділення «Просвіти», та сприявній ОУН-УПА і засудив його на 10 літ ув'язнення у виправно-трудових таборах. Та не пройшло й року, як священик помер. Сталося це навесні 1947-го в Усольєлазі, що в Пермській області. Сорок чотири роки по тому, в грудні 1991-го, Миколу Бичківського, котрий, подібно іншим просвітянам, постраждав без будь-якої провини за душею, помертньо реабілітували.

... Кожна людина упродовж життя згинається під своїм хрестом. У липківських просвітян, як у Ісуса, цей шлях завершився Голгофою.

**Іван ШИШКО,  
красзнавець, житель  
с. Липки.**

## Пам'ять

# ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ДО ГОЛГОФИ

Василь Овод, Петро Головачук, Петро Невірковець, Петро Герасимчук та інші.

Наприкінці 20-х років, вчителюючи в інших школах, Пилип Лащук продовжує свою просвітницьку діяльність. Однак польська влада вбачала в цьому загрозу для себе. Тому вчителю та його дружині заборонили викладати в державних освітніх закладах Волинського воєводства. Зважаючи на вищезазначене та наступну пораду ієромонаха, а пізніше єпископа Н. Чернецького, Пилип Лащук у 1928 році попросив аудієнції у митрополита Андрія Шептицького, знаного палкого захисника українства. Після цієї зустрічі липківський педагог став учителювати в школі-інтернаті для сиріт і дітей учасників визвольних змагань 1918-1921 років «Захист», яка функці-

стали діяти напівлегально. Скажімо, липківське відділення товариства хоч працювало на описану пору конспіративно, проте не поривало зв'язків з населенням. Свідчення сказаному — книги, що таємно доставлялися з Великих Межирічів і розповсюджувалися серед місцевих селян. Останні, до речі, читали не лише літературу, а й прогресивну періодику. Зокрема, «Господарську читанку», газету «Нове село», журнал «Пасічник». Ці львівські видання надходили в Липки відповідним передплатникам. Зпоміж них можна виділити вже згаданих Івана Борболя, Петра Головачука та Олександра Сорокопуда.

Велику просвітницьку роботу виконували вчитель Роман Бакиновський та дяк Олександр Мендюк. Аби засліпити очі польській

теренах усього Волинського воєводства.

У березні 1935 року в селі урочисто відзначили Шевченківські дні. Тоді ж просвітяни інсценізували п'єсу поета «Назар Стодоля». До слова, з цією виставою липківчани виступили і в сусідньому Вовкошеві.

Відразу після свята в селі з'явилися польські жандарми. В результаті обшуків по виявленню заборонених книг у Василя Овода конфіскували Шевченковий «Кобзаря», а самого селянина заарештували і два дні протримали в поліцейській дільниці. Згаданих вище Романа Бакиновського та Олександра Мендюка поляки суворо попередили щодо їх діяльності поза школою і церквою. Крім того, до списку ненадійних поліція занесла імена Сергія Соро-

копуда, Олексія Борболя, Андрія Наумчука, трьох братів Невірковців та інших молодих людей.

арештували Романа Бакиновського й Олександра Мендюка та етапували їх у Дубенську в'язницю. Сталося це 1939 року. Деяко пізніше в цю тюрму потрапив і Яків Невірковець. Сліди двох перших арештантів губляться саме в стінах зазначеної катівні. Більше всього, вони були розстріляні в перші дні війни, коли нацисти стрімко просувався на Схід. Стосовно Якова Невірковця, то цьому липківчанину вдалося вижити. Червень 1941-го застав його в Сибіру. Після ув'язнення чоловік осів на Уралі, працював і навіть обіймав посаду директора одного з машинобудівних підприємств.

В 1939 році радянські каральні органи зробили спробу взяти під варту Сергія Сорокопуда. Але останньому вдалося знайти кривку у рід-